

MEMÒRIA CIENTÍFICA

**INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA ALS CARRER D'OLOT, 1-13, AVINGUDA DE SANT JOSEP DE LA MUNTANYA, 45-55 I AVINGUDA DEL COLL DEL PORTELL
(PARC GÜELL)
BARCELONA, EL BARCELONÈS**

DEL 18 AL 29 DE SETEMBRE DEL 2006

CODI M.H.C.B.: 107/06

AUTOR

Josep Cruells Castellet
Jordi Hernández-Gasch

LLOC I DATA

Mataró, 30 de Novembre de 2006

DADES GENERALS

LLOC DE LA INTERVENCIÓ	Carrer d'Olot, 1-13, Avinguda de Sant Josep de la Muntanya, 45-55 i Avinguda del Coll del Portell (Parc Güell)
POBLACIÓ, COMARCA	Barcelona, el Barcelonès
CODI DEL M.H.C.B.	107/06
PROMOCIÓ	Parcs i Jardins, Ajuntament de Barcelona
EXECUCIÓ OBRA	CESPA
EXECUCIÓ INTERVENCIÓ	Actium Patrimoni Cultural, SL
DIRECCIÓ TÈCNICA	Josep Cruells Castellet
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva
ACTIVITAT AUTORIZADA	Control i excavació arqueològica
DATES D'EXECUCIÓ	18 – 29 de Setembre de 2006
DATES AUTORIZADES	18 – 29 de Setembre de 2006
COORDENADES U.T.M	X= 428931 / Y= 4585357 / Z= 138.4 X= 429258 / Y= 4585576 / Z= 192 X= 429462 / Y= 4585312 / Z= 143.5 X= 429235 / Y= 4585069 / Z= 160

PARAULES CLAU

Control obra | rases de serveis | parc | època contemporània

RESUM

El control arqueològic efectuat al Parc Güell de Barcelona ha estat motivat per les notícies antigues sobre l'aparició de fauna en una de les coves existents a l'interior del parc, així com per l'existència del Mas Muntaner i de mines al subsòl i per la possible existència de mines d'aigua. Les obres han consistit en l'obertura de rases per al soterrament de cablejat elèctric, la instal·lació de la xarxa d'hidrants i l'arranjament i estabilització de camins.

Malgrat les expectatives, el control no ha permès localitzar materials o estructures de caràcter arqueològic, anteriors als treballs de construcció del parc entre els anys 1900 i 1914.

CONTINGUTS

1.	INTRODUCCIÓ	5
2.	SITUACIÓ.....	5
3.	MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC	5
4.	ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS.....	6
5.	MOTIVACIÓ.....	7
6.	METODOLOGIA	7
7.	TREBALLS REALITZATS	8
8.	RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ	9
9.	CONCLUSIONS.....	9
10.	BIBLIOGRAFIA.....	11

ANNEX 1: DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 2: DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

ANNEX 3: DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

1. INTRODUCCIÓ

La millora del Parc Güell, escomesa per Parcs i Jardins de Barcelona, Institut Municipal de l'Ajuntament de Barcelona, va motivar que el Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat redactés un Projecte d'Intervenció Arqueològica de caràcter preventiu, atenent als antecedents arqueològics de la zona.

Les obres de millora, realitzades per l'empresa CESPA, es van desenvolupar entre el segon i tercer quart de l'any 2006, essent a finals del mes de setembre que es realitzaren les rases i rebaixos que van fer necessari el control arqueològic. Aquest control va córrer a càrrec dels arqueòlegs Josep Cruells Castellet i Jordi Hernández-Gasch de l'empresa Actium Patrimoni Cultural, SL.

El control arqueològic no va permetre localitzar cap element estructural o de cultura material anterior a la construcció del propi parc.

La intervenció arqueològica s'acull a la Llei del Patrimoni Cultural Català 9/1993, de 30 de setembre, (DOGC 1807 de l'11 d'octubre de 1993), i al Decret del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic 78/2002, de 5 de març, (DOGC 3594 de 13 de març de 2002).

2. SITUACIÓ

El Parc Güell se situa a la vessant orientada a mar del Turó del Carmel, junt al Parc del Carmel, que n'ocupa el cim. Tots dos espais verds, que no tenen solució de continuïtat, estan envoltats d'una zona urbanitzada del districte de Gràcia, dins el barri de la Salut. El Parc Güell està limitat pels carrers Torrent del Remei, Riu de la Plata, Pau Ferran i Olot, i per les avingudes del Santuari de Sant Josep de la Muntanya i Coll del Portell.

- Coordenades UTM:
X= 428931 / Y= 4585357 / Z= 138.4
X= 429258 / Y= 4585576 / Z= 192
X= 429462 / Y= 4585312 / Z= 143.5
X= 429235 / Y= 4585069 / Z= 160

3. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

El Barcelonès presenta geomorfològicament dues grans unitats: El Pla i la Serra de Collserola. La zona que ens ocupa pertany a la segona. Collserola, tram de la Serralada Litoral, apareix com un horst format per materials granítics i esquistosos. El

seu vessant marítim davalla molt més suavament que el vessant septentrional o vallesà, que ho fa amb certa brusquedad. Pel sud-est descendeix fins a arribar a la successió de serralets disposats en línia paral·lela a la carena principal. Aquests serralets són: El Turó de la Peira, el de la Rovira, conegut des de la fil·loxera com a Muntanya Pelada; el Turó del Carmel o d'en Móra, anteriorment anomenat de l'Argentera; el d'en Falcó, el del Putxet, que abans sembla que era anomenat Puig d'Aguarn, i el de Monterols. Aquests turons tenen una composició, en general, anàloga a la de la Serralada. En concret, es tracta de llícorelles silurianes assentades en un basament granític. La socolada emergeix sovint i aleshores apareixen les clapes de granit alterat característic de les condicions climàtiques d'aquestes latituds mediterrànies. S'hi troba també diverses mineralitzacions de poc valor industrial, sobretot galena i blenda, i alguns sectors amb el rocam metamorfosat. En alguns casos apareixen materials del triàsic inferior i, fins i tot, gresos roigs (GGCC 1982: 14).

4. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS

L'any 1864 es va decidir construir als afores del barri de Gràcia una capella dedicada a la Mare de Déu de la Salut, al voltant de la qual s'aniria urbanitzant un nou barri, el de la Salut. Poc a poc, les fonts ferruginoses i les masies que ocupaven l'indret van anar desapareixent. En l'actualitat només se'n conserven algunes, com la de Can Xipreret o la de Can Tusquets, i el santuari de sant Josep de la Muntanya. No va ser fins al s. XX que la xarxa viària del barri va millorar substancialment (Ajuntament de Barcelona a).

El Parc Güell es va construir en la finca rústega de Can Muntaner de Dalt. Obra de l'arquitecte Antoni Gaudí, rep el seu nom del comte Eusebi Güell, mecenes de Gaudí, qui el 1899 va comprar la finca. Projectat inicialment com a ciutat-jardí residencial, a l'estil anglès (les *garden cities*, d'aquí la denominació de *Park* que encara es pot llegir al mur de tanca pel Carrer d'Olot), la iniciativa no va tenir èxit a causa de la crisi que seguí a la primera guerra mundial i només s'hi arribà a construir una casa de mostra, que va comprar i habitar el propi Gaudí i que avui conté la Casa-Museu de l'arquitecte, i la casa Trias. A l'any 1922, després de la mort del comte Güell, esdevinguda quatre anys abans, l'Ajuntament va decidir comprar els terrenys de la fallida urbanització per fer-ne un parc públic (Sanjust, 2001).

Destaca pels elements arquitectònics d'estil modernistes perfectament harmonitzats amb la natura. Els més rellevants són la sala de les columnes, el banc de ceràmica que, amb tècnica de trencadís, envolta la plaça elevada, les columnates de pedra que suporten els viaductes, o la font de la salamandra que guarneix el l'escalinata de l'accés principal, en el carrer Olot. J.M. Jujol va participar en la elaboració dels aplacats ceràmics. Construït entre el 1900 i el 1914, va ser inaugurat com a parc l'any 1926, essent declarat monument Històrico-artístic l'any 1969 i Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO l'any 1984 (Ajuntament de Barcelona b).

Pel que fa als antecedents arqueològics, existeixen notícies antigues de la troballa de restes de fauna en una de les coves existents enfrente de la plaça elevada; els terrenys, com s'ha esmentat més amunt, pertanyien a la masia de Can Muntaner; hi

ha coneixement de l'existència de mines d'èpoques diverses i també hi haurien pogut existir mines d'aigua. Tota la zona del parc fou declarada Àrea de Protecció Arqueològica (ARPA 06014) (Puig, Inèdit).

5. MOTIVACIÓ

La intervenció arqueològica ha estat motivada per les obres de millora del Parc Güell, promoguda per Parcs i Jardins dins el Pla d'Actuació Municipal, del període 2004-2007. Entre moltes altres, les que afectaven el subsòl del parc eren:

- El soterrament de línies elèctriques de l'enllumenat de la zona monumental
- La instal·lació de la xarxa d'hidrants
- El desmontatge dels jocs de l'àrea de jocs sota la zona monumental i redefinició de l'espai
- L'arranjament i estabilització de camins principals de la zona forestal i construcció de cunetes per a recollida d'aigües pluvials.

Atesa, doncs, l'afecció del subsòl i tenint en compte els antecedents arqueològics de la zona (vegeu punt núm. 4 del present informe), es feia imprescindible un control de les excavacions i rebaixos del terreny.

6. METODOLOGIA

REGISTRE ESTRATIGRÀFIC

La metodologia utilitzada per aquesta intervenció es basa en el mètode de registre Harris / Carandini, que consisteix en el registre objectiu i en la documentació exhaustiva de restes i estrats.

TOPOGRAFIA I PLANIMETRIA

Les rases s'han vinculat geogràficament amb les coordenades UTM. La topografia ha estat tractada informàticament amb AutoCAD 2005.

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Per tal de deixar una constància visual dels treballs realitzats, així com de la possible aparició de restes, s'ha realitzat un registre fotogràfic exhaustiu, utilitzant-se el format digital.

7. TREBALLS REALITZATS

Els treballs realitzats que segons el Projecte d'Intervenció Arqueològica requerien un seguiment arqueològic han estat els següents:

- C. Mercedes. Al final del carrer, a tocar de la paret del parc, s'hi ha efectuat una rasa de 250 cm per 120 cm. S'ha aprofundit 235 cm a l'interior del nivell geològic.
- Zona Forestal. Rasa efectuada longitudinalment al camí, el qual té 6 m d'amplada, i a 60 cm de la cuneta de recollida d'aigües pluvials. S'ha efectuat un creuament del camí transversal al final del qual s'ha col·locat una arqueta. En total s'han excavat un 150 m de rasa, amb una amplada de 40 cm i una profunditat de 50 cm. El camí està atravesat per sis trams de llambordes relacionats amb la canalització de les aigües pluvials. Aquests trams no s'han obert, sinó que s'han minat a fi i a efecte de poder passar els tubs sense desmuntar-los.
- C. Olot/Casa del Jardiner. Rasa que des del carrer entrava en el parc i pujava en direcció a la casa del Jardiner, seguint el camí existent. La longitud de la rasa era de 83 m aproximadament, mentre que la seva amplada era de 40 cm i la profunditat atesa de 40-45 cm. Al final de la rasa es va realitzar una cala per a situar-hi una arqueta de 100 per 100 cm i una profunditat de 70 cm.
- Àrea de pícnic. S'hi van realitzar dues cales per plantar arbrat en substitució d'arbres morts. La cala 1 tenia 150 per 200 cm i una profunditat de 90 cm i la cala 2 de 150 per 140 cm i una profunditat de 90 cm.
- Casa Museu/Casa del Jardiner. En el camí a l'oest de la casa del Jardiner i ascendint en direcció nord cap a la Casa Museu, s'hi va efectuar una rasa de 45 m, 49 cm d'amplada i una profunditat d'uns 40 cm. A tocar de la casa del jardiner s'hi va practicar una cala de 90 per 60 cm i una profunditat de 70 cm.
- Avinguda del Santuari de Sant Josep de la Muntanya/Plaça de la Natura (Zona Monumental). Al voltant de la Plaça des de la Natura, des de l'entrada de l'avinguda del Santuari de Sant Josep de la Muntanya fins al final del camí pel nord-est, s'ha efectuat una rasa que discorría aproximadament a 80 cm del voral del camí. Efectuada per tal de soterrar les línies aèries i la substitució de l'enllumenat, tenia una amplada de 60 cm i una profunditat de 50 cm. A 48 m de la font de la plaça, cap al nord, es va canviar la pala de l'excavadora per una rasadora. La rasa resultant de 20 cm d'amplada va mantenir una profunditat de 40-45 cm. Finalment aquesta rasa es va doblar amb una altra situada en paral·lel a 40 cm.

8. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

- C. Mercedes. Sota un estrat de terra vegetal de la zona ajardinada de 15 cm de potència, s'hi va excavar el nivell geològic en 220 cm. A un metre de profunditat, s'hi va localitzar un dipòsit de planta rectangular d'època contemporània, en relació possiblement a la urbanització del carrer o la construcció del parc.
- Zona Forestal. Sota el nivell de circulació de sauló premsat d'entre 10 i 15 cm de potència, s'hi localitzar el nivell geològic que alterna material durs i tous. L'aparició de la roca mare era d'esperar, ja que el camí obert desmunta part del pendent del turó, essent l'estrat geològic visible en el tall. El camí va guanyar amplada amb terraplenar el pendent inferior amb materials extrets de la part alta.
- C. Olot/Casa del Jardiner. Sota l'asfalt de carrer i el nivell de circulació de sauló a l'interior del parc, s'hi va localitzar un nivell de rebliment molt possiblement relacionat amb la urbanització de la zona i, per tant, de formació contemporània.
- Àrea de pícnic. Sota el nivell superficial d'uns 20 cm de potència es localitzats un rebliment d'entre 20 i 30 cm de potència i, per dessota, el nivell geològic de la zona. El vessant del turó en què s'estableix la zona de pícnic apareix tot amargenat i el rebliment de la feixa en el que es van realitzar les dues cales esmentat sembla aportat i abocat contra el propi mur de feixa.
- Casa Museu/Casa del Jardiner. Sota una capa de sauló premsat de 15 a 35 cm de gruix, hi apareix un nivell de terra de color marró clar, còdols, grava i pedra de mida petita amb alguns maons. Sembla una aportació segurament del moment d'urbanització de la zona, a principis del s. XX.
- Avinguda del Santuari de Sant Josep de la Muntanya/Plaça de la Natura (Zona Monumental). Sota una capa de sauló d'entre 10 i 20 cm, s'hi va localitzar el nivell geològic, alternat amb un rebliment argilós amb graves i amb alguna pedra petita, que sembla aportat o remogut, encara que segurament procedent del mateix subsòl geològic de l'indret. A la banda de la plaça i del camí que prossegueix a nord-est, per la ubicació topogràfica del camí, a tocar d'un desnivell molt pronunciat, aquest rebliment sembla efectivament aportat més que no pas geològic. En aquesta part, a més, s'hi ha localitzat, sota la capa de sauló, un nivell de 20 cm de potència de terra argilosa amb pedra i material constructiu, damunt el rebliment amb graves anteriorment descrit.

9. CONCLUSIONS

La intervenció arqueològica no ha pogut localitzar en cap de les rases i cales efectuades sotmeses a control cap resta de tipus estructural o element moble que es pugui qualificar d'arqueològic, malgrat els antecedents que van motivar

el projecte d'intervenció que també esmentem en aquesta memòria. Els sediments observats responen en alguns casos a nivells geològics i en d'altres a nivells d'aportació antròpics dipositats en el moment d'urbanització de la zona a principis del s. XX o poc després en el moment de l'ordenació del parc.

Josep Cruells Castellet

Jordi Hernández-Gasch

Mataró, 30 de Novembre de 2006

10. BIBLIOGRAFIA

Ajuntament de Barcelona a

http://w3.bcn.es/V17/Home/V17HomeLinkPI/0,2866,1989545_1995425_1,00.html

Ajuntament de Barcelona b

http://www.bcn.es/parsijardins/pa_guell.htm Darrera actualització: 14/02/05

BASSEGODA i NONELL, J. (1989), "El Parque Güell en el gran Gaudí". *El gran Gaudí*, AUSA, Sabadell.

BASSEGODA i NONELL, J. (1992), *Aproximació a Gaudí*. Doce calles, Aranjuez.

BERGÓS, J. (1999), *Gaudí, el hombre y la obra*. Lunwerg Editores, Barcelona.

CARANDELL, J. M. (1999), *Park Güell. Utopía de Gaudí*. Sant Lluís (Menorca).

CASANELLES, E. (1965), *Nueva visión de Gaudí*. La Polígrafa, Barcelona.

FREIXA, M. (1986), *El Modernismo en España*. Cátedra (col. Cuadernos del Arte), Madrid.

GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA (1982), vol 8. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

KENT, C., PRINDLE, D. (1992), *Hacia la arquitectura de una paraíso: Park Güell*. Hermann Blume, Madrid.

LAHUERTA, J. J. (1993), "La encina y el dolmen. El Park Güell: paisaje, teatro y santuario de una Cataluña esencial". *Antoni Gaudí. Arquitectura, ideología, y política*, Electa España, Madrid.

PUIG VERDAGUER, F. (Inèdit), "Projecte d'Intervenció arqueològica al carrer d'Olot, 1-13, Avinguda de Sant Josep de la Muntanya, 45-55 i Avinguda del Coll del Portell (Parc Güell - Barcelona)". Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona, 2005.

ROJO, E. (1996), *Antoni Gaudí, aquest desconegut Park Güell*. Barcelona.

ROJO, E (1997), *El Park Güell: historia y simbología*. Barcelona.

SANJUST, C. (2001), *Guia didáctica: El Park Güell* <http://www.liceus.com/cgi-bin/tcua/0700.asp>

ANNEX 1: DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEXOS

FOTO 1. Cala al C. Mercedes

FOTO 2. Cala al C. Mercedes

FOTO 3. Rasa a la zona forestal

FOTO 4. Rasa a la zona forestal. S'aprecia el retall al pendent en obrir el camí

ANNEXOS

FOTO 5. Rasa entre la Casa del Jardiner i la Casa Museu

FOTO 6. Rasa a la Zona Monumental

FOTO 7. Rasa a la Zona Monumental

FOTO 8. Rasa a la Zona Monumental

ANNEXOS

FOTO 9. Rasa a la Zona Monumental. Sedimentació aportada

FOTO 10. Rasa a la Zona Monumental

FOTO 11. Doblament de la rasa a la Zona Monumental amb rasadora

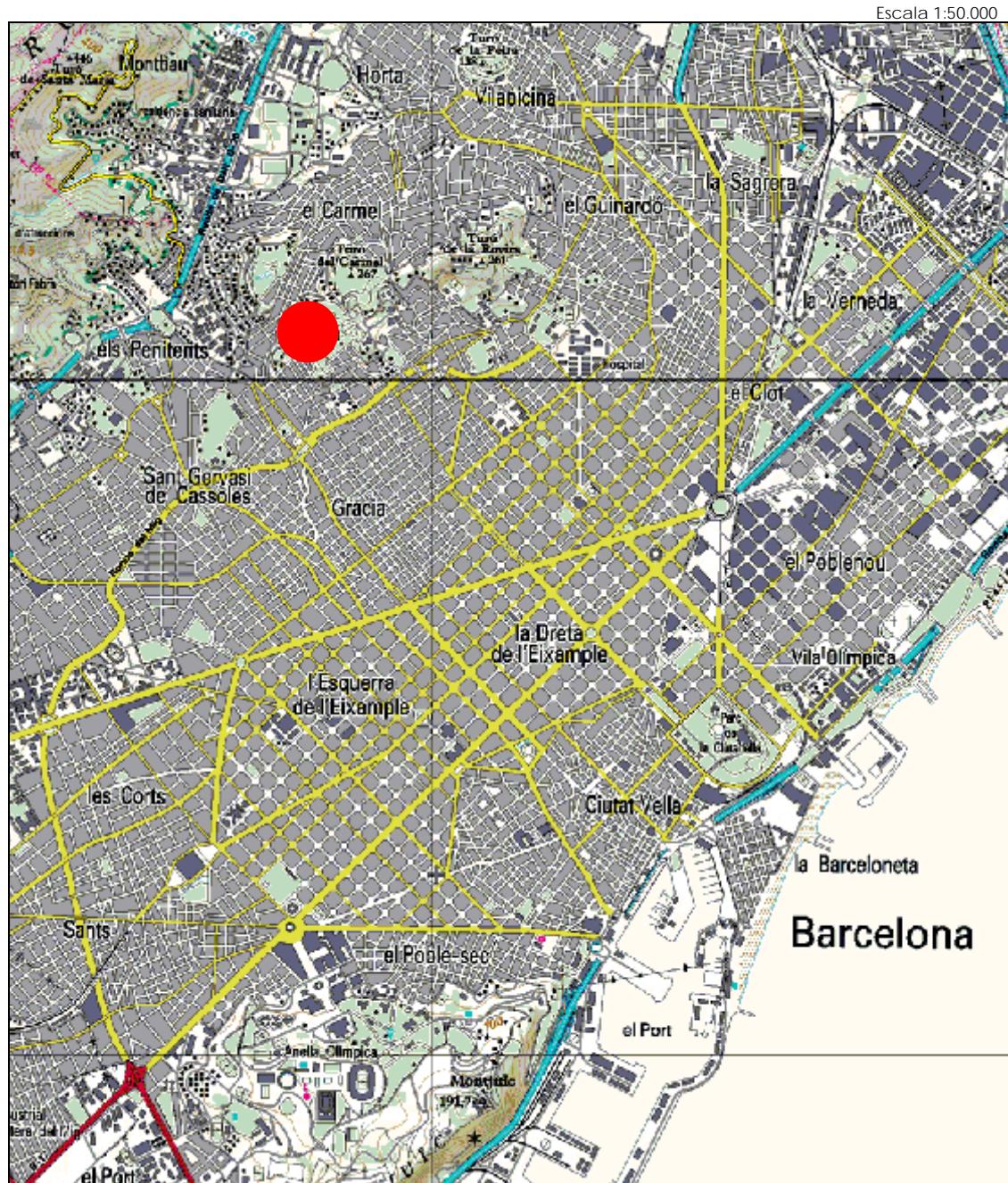

ANNEXOS

ANNEX 2: DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

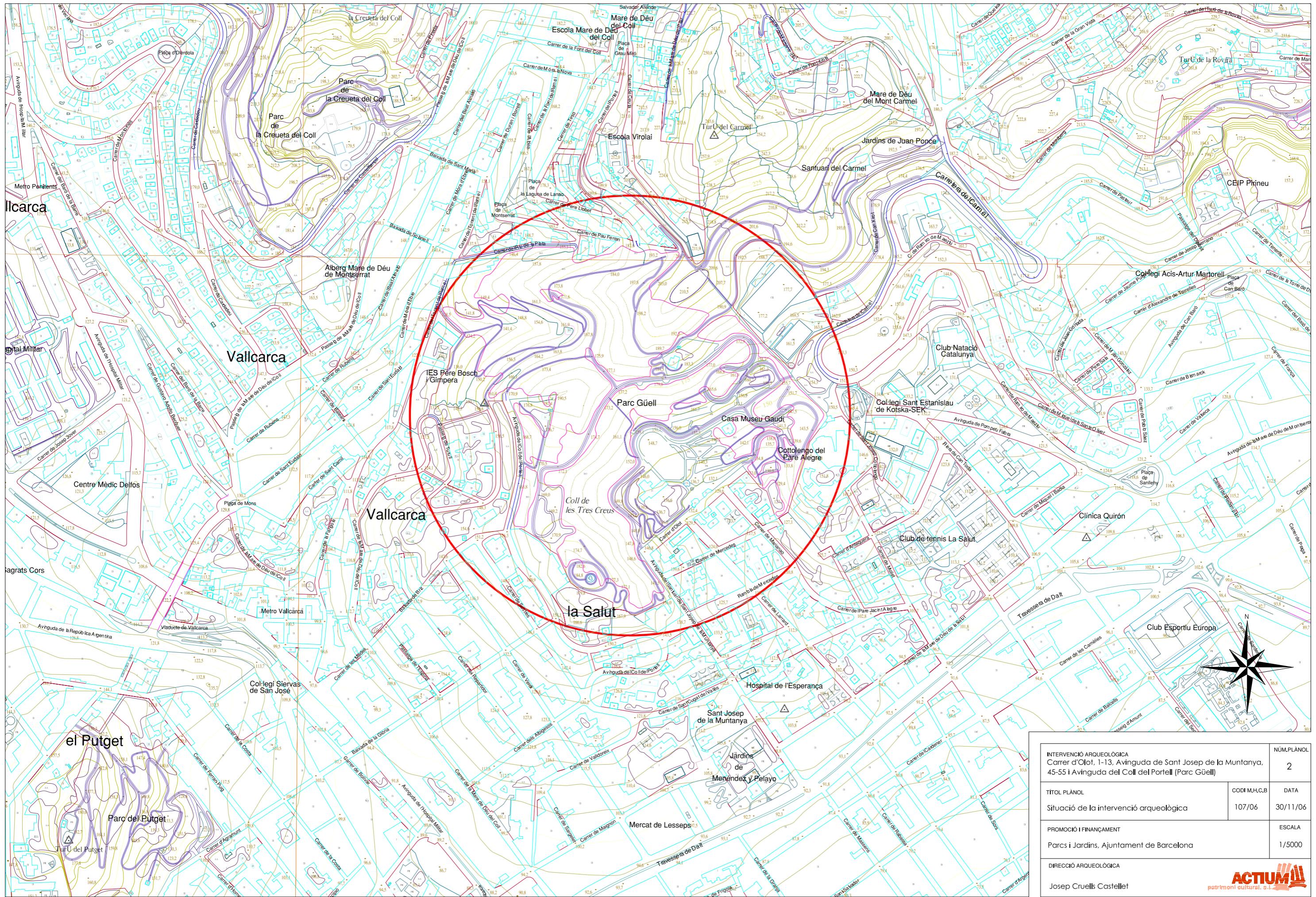
ANNEXOS

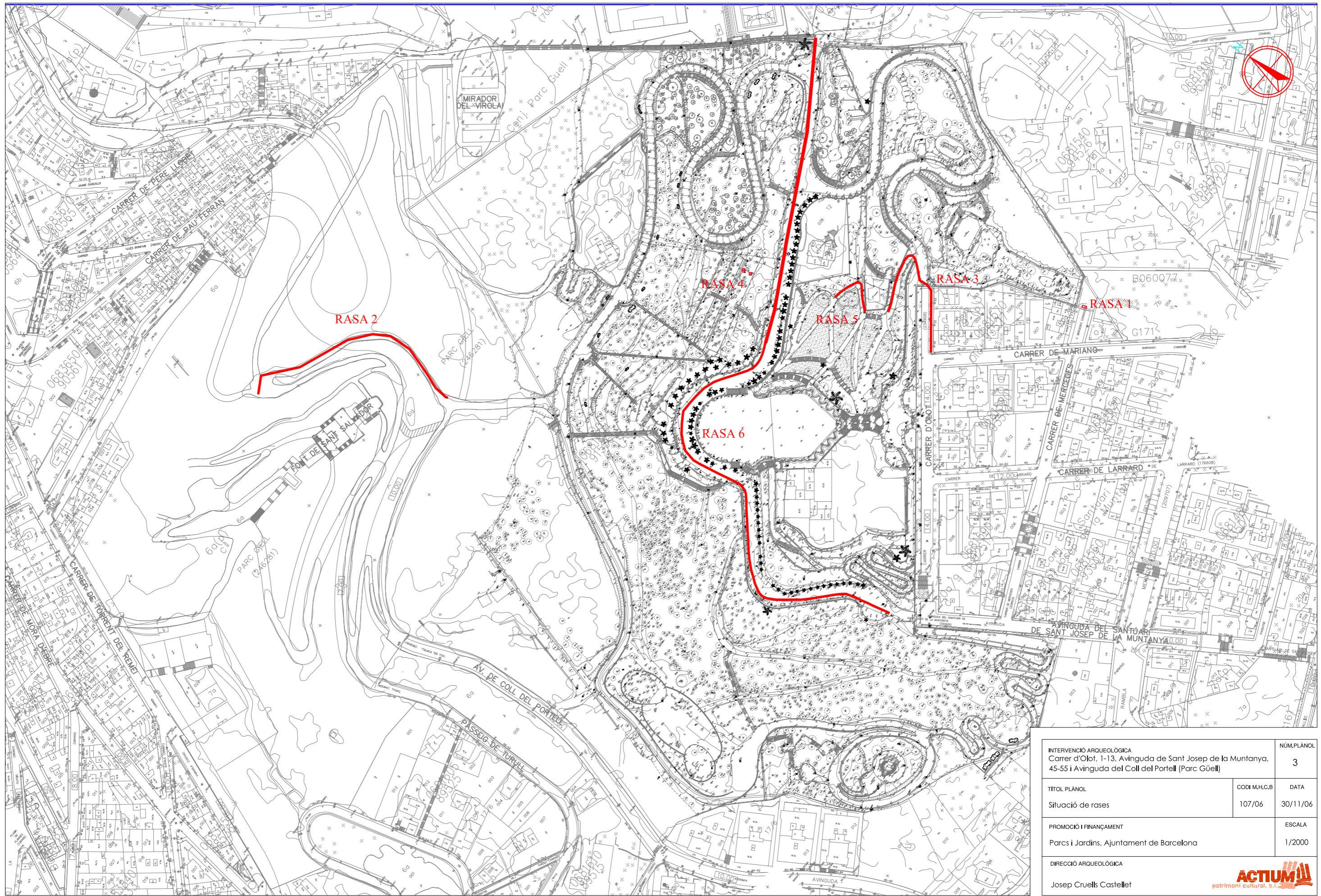

PLÀNOL 1: SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

ANNEXOS

NÚM. PLÀNOL	3
TÍTOL PLÀNOL	Codi M.H.C.B
Situació de rases	DATA
107/06	30/11/06
PROMOCIÓ I FINANÇAMENT	ESCALA
Parcs i Jardins, Ajuntament de Barcelona	1/2000
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	
Josep Cruells Castellet	

